

Sygn. akt III AUa 484/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maria Sałańska - Szumakowicz
Sędziowie:	SA Grażyna Horbulewicz SA Aleksandra Urban (spr.)
Protokolant:	sekr.sądowy Katarzyna Kręska

po rozpoznaniu w dniu 25 stycznia 2017 r. w Gdańsku

sprawy A. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 grudnia 2015 r.,
sygn. akt VI U 2688/14

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy VI
Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych.

SSA Aleksandra Urban SSA Maria Sałańska - Szumakowicz SSA Grażyna Horbulewicz

Sygn. akt III AUa 484/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 września 2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił ubezpieczonemu A. S. prawa do renty rodzinnej z tego względu, że komisja lekarska wprawdzie stwierdziła u niego całkowitą niezdolność

do pracy, jednakże ta niezdolność powstała, nie powstała przed ukończeniem 16 roku życia, w czasie nauki po ukończeniu 16 go roku życia, tylko po 13 czerwca 2007 roku.

W odwołaniu wniesionym do tutejszego Sądu ubezpieczony wskazał, że nie zgadza się z tą decyzją ZUS-u.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 29 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy – VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 9 września 2014 r. w ten sposób, że przyznał A. S. prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu J. S. od dnia 1 kwietnia 2014 r. na stałe (pkt 1) oraz stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt 2), sygn. akt VI U 2688/14.

Sąd Okręgowy orzekał w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

Ubezpieczony A. S. w dniu 3 kwietnia 2014 roku złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. wniosek o rentę rodzinną po zmarłym ojcu J. S..

Zgodnie z treścią art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dzieci mają prawo do renty rodzinnej do ukończenia 16 lat, do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16-ty rok życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia lub bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w punkcie pierwszym lub drugim. Oceny niezdolności do pracy, jej stopnia, ustalenia daty jej powstania, trwałości czy przewidywanego okresu niezdolności do pracy dokonuje w formie orzeczenia lekarz orzecznik ZUS, a po złożeniu sprzeciwu - komisja lekarska ZUS, o czym stanowi art. 14 cytowanej ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W związku z powyższym w dniu 4 września 2014 roku komisja lekarska wydała orzeczenie, w którym uznała powoda za całkowicie niezdolnego do pracy, jednakże niezdolność ta nie powstała w okresach od 15 lutego 1980 roku do 14 lutego 1996 roku, od 1 września 1996 roku do 18 czerwca 1999 roku, a po dniu 13 czerwca 2007 roku, przy czym dokładnej daty nie da się ustalić. Ubezpieczony w swoim odwołaniu zakwestionował takie stanowisko komisji lekarskiej ZUS, które stało się podstawą do wydania w dniu 9 września 2014 roku zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy zważył, że przedmiotem sporu pomiędzy stronami był stan zdrowia A. S. w kontekście jego całkowitej niezdolności do pracy i daty jej powstania. Rzeczą Sądu I instancji było przeprowadzenie postępowania dowodowego i dlatego postanowieniem z dnia 19 listopada 2014 roku Sąd dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych o specjalnościach: neurolog, psychiatra, psycholog, specjalista medycyny pracy w celu stwierdzenia, jaka jest data początkowa występującej u ubezpieczonego całkowitej niezdolności do pracy, a w szczególności, czy ta całkowita niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem przez niego 16 roku życia bądź też w czasie nauki w szkole do ukończenia 25 roku życia. Zadaniem biegłych było odniesienie się do orzeczenia lekarza orzecznika ZUS i komisji lekarskiej ZUS. Jeżeli biegli uznaliby, że ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy w innym okresie niż uczynili to lekarze z komisji lekarskiej ZUS, to mieli odpowiedzieć na pytanie, czy podstawą ich stanowiska były te same dowody, którymi dysponował organ rentowy w postępowaniu administracyjnym, czy również dokumentacja medyczna złożona po wydaniu decyzji przez ZUS.

Zespół biegłych w swojej opinii z dnia 8 maja 2015 roku stwierdził u powoda: funkcjonowanie na poziomie upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym, organiczne zaburzenie osobowości oraz padaczkę. Dokonując oceny stanu zdrowia ubezpieczonego biegli wyprowadzili zgodny wniosek o jego trwałej całkowitej niezdolności do pracy, a niezdolność ta powstała przed 16 rokiem życia.

Pismem z dnia 15 lipca 2015 roku organ rentowy wniósł zastrzeżenia do tej opinii wskazując, że biegli ustalili całkowitą niezdolność do pracy powstałą przed 16 rokiem życia, co jest sprzeczne z wyrokiem Sądu z 2007 roku, oddalającym odwołanie w kwestii prawa

do renty socjalnej. Sąd Okręgowy wskazał, że ustalił, o jaką sprawę chodziło i skierował do biegłych zobowiązanie, by wydali opinię uzupełniającą w oparciu o zastrzeżenia organu rentowego, a także po zapoznaniu się z aktami sprawy VII U 778/07 sprawy, która toczyła się przed tutejszym Sądem.

W dniu 10 października 2015 roku biegli wydali opinię uzupełniającą, w której podtrzymali swoje dotychczasowe stanowisko.

Według Sądu I instancji opinia biegłych lekarzy sądowych, w tym również opinia uzupełniająca, zasługuje na przyjęcie jej za wiarygodny dowód właściwej kwalifikacji zdrowotnej powoda. Została sporządzona po przeprowadzeniu dokładnego wywiadu, opisy stanu zdrowia psychicznego ubezpieczonego i neurologicznego także świadczą o tym, że badania przeprowadzono rzetelnie. Została wydana przez specjalistów z dziedzin medycyny odpowiednich do schorzeń ubezpieczonego, którzy przekonywująco uzasadnili swoje stanowisko, a logiczne wnioski ich opinii oparte były na starannej ocenie dokumentacji medycznej i wynikach badań przedmiotowych. W ocenie Sądu mocy dowodowej opinii nie podważyły kolejne zastrzeżenia organu rentowego z dnia 27 listopada 2015 roku, wskazujące, że u powoda nie występowała całkowita niezdolność do pracy przed 16 rokiem życia, co wynika między innymi z wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, który oddalił odwołanie A. S. od decyzji pozwanego organu rentowego odmawiającej mu prawa do renty socjalnej. Sąd I instancji nie podzielił tych zastrzeżeń, gdyż jak wynika

z opinii biegłych, wzięli oni te elementy pod uwagę i odnieśli się do opinii biegłych lekarzy sądowych wydanej w sprawie VII U 778/07. Biegli wyraźnie podkreślili, że wówczas dokonano innego rozpoznania niż obecnie, a także, że w składzie zespołu nie było wówczas specjalisty medycyny pracy, co z uwagi na charakter dysfunkcji psychicznych jest okolicznością istotną dla sprawy. Co ważne, ocena stopnia niezdolności do pracy przed 16 rokiem życia u osób niepełnosprawnych intelektualnie, a w niniejszej sprawie mamy do czynienia z niepełnosprawnością sprzężoną, jest trudnym zadaniem. Sam iloraz inteligencji nie jest przesłanką bezwzględnej zaradności człowieka, na którą składa się inteligencja poznawcza, społeczna, emocjonalna oraz liczne czynniki środowiskowe mające wpływ na funkcjonowanie człowieka. Dopiero kompleksowo analizując każdy przypadek indywidualnie należy uwzględnić deficyty w funkcjonowaniu adaptacyjnym przy uwzględnieniu zaburzeń współistniejących.

Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Granice swobodnej oceny dowodów wyznaczają w szczególności: obowiązek wyprowadzenia przez Sąd z zebranego materiału dowodowego wniosków logicznie prawidłowych, zgodnych z zasadami logicznego rozumowania oraz ramy proceduralne, ocena dowodów musi respektować pewne warunki określone przez prawo procesowe, w szczególności art. 227, 234 k.p.c., a wreszcie - poziom świadomości prawnej sędziego oraz dominujące poglądy

na sądowe stosowanie prawa. Swobodna ocena dowodów dokonywana jest przez pryzmat własnych przekonań Sądu, jego wiedzy i posiadanego zasobu doświadczeń życiowych, ale powinna także uwzględniać wymagania prawa procesowego oraz reguł logicznego myślenia, według których Sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc i wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału dowodowego.

Sąd I instancji nie znalazł żadnych podstaw, by kwestionować rzetelność i prawidłowość opinii zespołu biegłych lekarzy sądowych wydanej w niniejszej sprawie i dlatego przyjął ją za podstawę wyrokowania, uznając ją za bardziej wiarygodny dowód w sprawie niż orzeczenie komisji lekarskiej ZUS, podkreślając, że jak wynika z treści orzeczenia komisji lekarskiej ZUS, miała ona problemy z ustaleniem daty początkowej całkowitej niezdolności do pracy.

Definicja niezdolności do pracy została sformułowana w art. 12 ust. 1 cytowanej ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten stanowi, że niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności po przekwalifikowaniu.

Przy czym ust. 2 tego przepisu stanowi, że całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy. Powód, w ocenie Sądu jest taką osobą.

Zajmując stanowisko w przedmiocie wniosku pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii uzupełniającej Sąd podkreślił, że o ewentualnym dopuszczeniu takiego dowodu nie może decydować wyłącznie wniosek strony, lecz zawarte w tym wniosku uwagi i argumenty podważające miarodajność dotychczasowej opinii. W przeciwnym wypadku wniosek taki musi być uznany za zmierzający wyłącznie do nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu, co winno skutkować jego pominięciem. Jak już wyżej wskazano, Sąd Okręgowy uznał, że wniosek pozwanego z dnia 27 listopada 2015 roku miał taki właśnie charakter, albowiem w opinii uzupełniającej biegli szerzej, w sposób wielce przekonywujący, uzasadnili swój wniosek o istnieniu u powoda całkowitej niezdolności do pracy przed 16 rokiem życia.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał odwołanie A. S. za uzasadnione i na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł, jak w punkcie 1 wyroku.

W punkcie 2 sentencji Sąd Okręgowy zgodnie z treścią art. 118 ust. 1 a cytowanej ustawy o emeryturach i rentach z FUS z urzędu musiał orzec w przedmiocie odpowiedzialności, bądź nieodpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Ponieważ stan zdrowia ubezpieczonego nie był jednoznaczny w ocenie, brak było, zdaniem Sądu podstaw do stwierdzenia odpowiedzialności organu rentowego, pomimo uwzględnienia w całości żądań ubezpieczonego.

Apelację od wyroku wywiódł pozwany organ rentowy, zaskarżając go w całości zarzucając naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2015 r., poz. 748) oraz prawa procesowego - art. 233 §1 k.p.c.

Powołując się na podaną podstawę apelacji, pozwany wniósł o zmianę przedmiotowego wyroku w całości i oddalenie odwołania, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy oraz o zasądzenie od ubezpieczonego kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych na rzecz organu rentowego.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że ustaleniu całkowitej niezdolności do pracy w przypadku ubezpieczonego przeczy ustalenie przez biegłych sądowych orzeczeniem z dnia 25.04.2007 r. częściowej, a nie – całkowitej, niezdolności do pracy z rozpoznaniem padaczki z napadami uogólnionymi oraz upośledzenia umysłowego lekkiego z charakteropatią, skutkiem którego to orzeczenia Sąd Okręgowy w Bydgoszczy w 2007 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego o rentę socjalną. Potwierdza to, w ocenie pozwanego, istnienie braku całkowitej niezdolności do pracy u ubezpieczonego, który w 2007 miał już 27 lat, pomimo naruszenia sprawności organizmu istniejącego od dzieciństwa.

Pozwany zarzucił, że zaskarżone rozstrzygnięcie Sądu pozostaje w sprzeczności z ustaleniami podjętymi przez Sąd w sprawie VII U 778/07, zgodnie z którymi brak istnienia u ubezpieczonego (który miał wówczas 27 lat) całkowitej niezdolności do pracy, pomimo naruszenia sprawności organizmu istniejącego od dzieciństwa.

Nadto organ zwrócił uwagę, że ubezpieczony posiada orzeczoną w dniu 24.01.1996 r. III grupę inwalidzką od urodzenia (miał wtedy 16 lat). Trzecia grupa inwalidzka jest odpowiednikiem częściowej niezdolności do pracy, co również przeczy istnieniu całkowitej niezdolności do pracy przed 16 rokiem życia.

Podkreślono, że ocena, zgodnie z którą ubezpieczony obecnie jest całkowicie niezdolny do pracy, która to niezdolność pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałymi przed 18 rokiem życia, jest uzasadniona. Jednak sam fakt naruszenia sprawności organizmu przed 18 rokiem życia nie jest równoznaczny z istnieniem przed 16 lub też 18 rokiem życia całkowitej niezdolności do pracy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego organu rentowego skutkuje uchYLENIEM zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była kwestia spełniania przez wnioskodawcę A. S. kumulatywnie przesłanek ustalenia prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego we wskazanym powyżej zakresie Sąd I instancji nie wyjaśnił wszystkich okoliczności faktycznych pozwalających na rozstrzygnięcie sprawy. Zaskarżony wyrok zapadł przedwcześnie, bez wszechstronnej analizy zgromadzonego materiału dowodowego i dostatecznego wyjaśnienia rozbieżności faktycznych dotyczących przede wszystkim daty powstania całkowitej niezdolności wnioskodawcy do pracy oraz konsekwencji prawnych wydania prawomocnych wyroków w sprawach ubezpieczonego o prawo do renty socjalnej, które to prawo opiera się - podobnie jako prawo do renty rodzinnej - na konieczności wykazania przesłanki całkowitej niezdolności do pracy.

Na wstępie należy wskazać, iż Sąd Okręgowy przytoczył prawidłowe przepisy prawa materialnego, trafnie również uznał, iż ocenę zdolności lub niezdolności wnioskodawcy do pracy - jako że odwołuje się ona do wiedzy medycznej, a zatem wiadomości o charakterze specjalnym - należy oprzeć na opinii biegłych sądowych stosownych specjalności. W sprawie, której przedmiotem jest prawo do renty z ubezpieczenia społecznego, warunkująca powstanie tego prawa ocena niezdolności do pracy w zakresie wymagającym wiadomości specjalnych musi bowiem znaleźć oparcie w dowodzie z opinii biegłych posiadających odpowiednią wiedzę medyczną adekwatną do rodzaju schorzeń ubezpieczonego (por. wyrok SN z dnia 12 stycznia 2010 r., I UK 204/09, LEX nr 577813).

Sąd Apelacyjny nie podziela jednak dokonanej przez Sąd I instancji oceny przedmiotowej opinii jako wystarczającej dla rozstrzygnięcia sprawy, przyznając tym samym słuszność podniesionemu przez skarżący organ zarzutowi przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów (art. 233 k.p.c.). Sąd Okręgowy zaniechał odniesienia się do pozostałego zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, nie uwzględniając w szczególności faktu dwukrotnego prawomocnego oddalenia żądania wnioskodawcy ustalenia mu prawa do renty socjalnej oraz przyznania mu tego prawa decyzją pozwanego z dnia 3 października 2003 r. oraz z dnia 5 listopada 2014 r., przy czym należy mieć na względzie, że prawo do renty socjalnej uwarunkowane jest spełnieniem w dużej mierze analogicznych przesłanek jak w przypadku prawa do renty rodzinnej. Sąd nie poczynił także ustaleń w zakresie okresu pobierania przez wnioskodawcę nauki w szkole, co ma znaczenie przy ocenie spełnienia warunków do przyznania renty rodzinnej.

Zważyć należy, że prawo do renty socjalnej przysługiwało ubezpieczonemu na podstawie decyzji pozwanego z dnia 3 października 2003 r. do dnia 31 stycznia 2005 r. (k. 4 akt ZUS).

Decyzją z dnia 17 grudnia 2004 r. odmówiono ubezpieczonemu prawa do renty socjalnej na dalszy okres, tj. od 1 lutego 2005 r. (k. 9 akt ZUS).

Prawomocnym wyrokiem z dnia 6 czerwca 2005 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy oddalił odwołanie A. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 17 grudnia 2004 r. odmawiającej mu ustalenia prawa do renty socjalnej (k. 23 akt ZUS). U podstaw tego orzeczenia leżała opinia biegłych sądowych, którzy stwierdzili częściową niezdolność ubezpieczonego do pracy od daty zgodnej z orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS z dnia 14 grudnia 2004 r., wskazując, że spowodowana ona jest istniejącymi od dzieciństwa schorzeniami dotyczącymi układu nerwowego (k. 19-20 akt ZUS).

Kolejną decyzją z dnia 26 stycznia 2007 r. ponownie odmówiono ubezpieczonemu prawa do renty socjalnej (k. 25 akt ZUS).

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy prawomocnym wyrokiem z dnia 13 czerwca 2007 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy od ww. decyzji (k. 47 akt ZUS, k. 27 akt sprawy VII U 778/07), opierając się na wnioskach opinii biegłych sądowych, którzy – zgadzając się z orzeczeniem Komisji Lekarskiej ZUS z dnia 24.01.2007 r. - stwierdzili, że ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy do grudnia 2008 r. przed 18 rokiem życia i jednocześnie nie stwierdzili całkowitej niezdolności do pracy przed 18 rokiem życia (k. 39 akt ZUS, k. 14-15 akt sprawy VII U 778/07).

Z kolei decyzją z dnia 5 listopada 2014 r. przyznano ubezpieczonemu prawo do renty socjalnej od dnia 1 września 2014 r. do 30 września 2017 r., albowiem lekarz orzecznik ZUS orzekł o całkowitej niezdolności ubezpieczonego do pracy (k. 16 akt ZUS). Lekarz orzecznik ZUS w orzeczeniu z dnia 30 września 2014 r. stwierdził, że A. S. jest całkowicie niezdolny do pracy do września 2017 r., a powyższa niezdolność pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu przed 18 rokiem życia i powstała przed 1 września 2014 r. (k. 38 dokumentacji orzeczniczo – lekarskiej ZUS).

Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, że data powstania całkowitej niezdolności ubezpieczonego do pracy w kolejnych postępowaniach o prawo do renty socjalnej i rodzinnej nie była oceniana przez organy ZUS czy biegłych w jednolity sposób.

Jak już wyżej wspomniano, lekarz orzecznik ZUS w orzeczeniu z dnia 30 września 2014 r. stwierdził, że A. S. jest całkowicie niezdolny do pracy do września 2017 r., a powyższa niezdolność pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu przed 18 rokiem życia i powstała przed 1 września 2014 r. (k. 38 dok. orzeczniczo – lekarskiej ZUS).

W nieco wcześniejszym orzeczeniu z dnia 1 sierpnia 2014 r. lekarz orzecznik ZUS ustalił natomiast całkowitą niezdolność do pracy do 30 czerwca 2016 r., stwierdzając, że nie powstała ona w okresach od 15.02.1980 r. do 14.02.1996 r. oraz od 01.09.1996 r. do 18.06.1999 r., a na podstawie przedłożonej dokumentacji medycznej można przyjąć, że powstała w październiku 2013 r. (k. 35 dok. orzeczniczo – lekarskiej ZUS).

Na skutek sprzeciwu ubezpieczonego Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z dnia 4 września 2014 r. stwierdziła całkowitą niezdolność do pracy do 30 września 2017 r., potwierdzając ww. okresy, w których niezdolność ta nie powstała i stając na stanowisku, że powstała ona po 13 czerwca 2007 r., przy czym nie jest możliwe ustalenie dokładnej daty (k. 37 dok. orzeczniczo – lekarskiej ZUS).

Z kolei w opinii z dnia 9 maja 2014 r. lekarz orzecznik ZUS, stwierdzając całkowitą niezdolność wnioskodawcy do pracy do dnia 30 czerwca 2017 r. wskazał, że całkowita niezdolność powstała po 15 lutego 1996 r. (k. 30 – 31 dok. orzeczniczo – lekarskiej ZUS). Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z dnia 27 czerwca 2014 r. ustaliła całkowitą niezdolność do pracy do 30 czerwca 2017 r., a datę jej powstania – po 15 lutego 1996 r. (k. 53 akt ZUS – renta rodzinna).

Mimo orzeczeń o wskazanej powyżej treści pozwany organ zaskarżoną decyzją z dnia 3 czerwca 2014 r. odmówił ubezpieczonemu prawa do renty rodzinnej, argumentując, że niezdolność do pracy nie powstała przed ukończeniem 16 roku życia, tylko po 15 lutego 1996 r., a także że wnioskodawca nie kontynuuje nauki w szkole lub szkole wyższej.

Biegli sądowi sporządzający opinię w niniejszej sprawie w postępowaniu pierwszoinstancyjnym stwierdzili, że, mająca trwały charakter, całkowita niezdolność ubezpieczonego do pracy powstała przed 16 rokiem życia (vide: opinia z dnia 8 maja 2015 r. – k. 12 - 13 a.s.; opinia uzupełniająca z dnia 10 października 2015 r. – k. 32 – 33 a.s.).

Z kolei w opinii uzupełniającej z dnia 10 października 2016 r. wydanej na zlecenie Sądu Apelacyjnego, prowadzącego uzupełniające postępowanie dowodowe, biegli sądowi stwierdzili, że A. S. jest trwale całkowicie niezdolny do pracy i zaproponowali ustalenie jej powstania przed 16 rokiem życia w trakcie nauki w szkole, gdyż ubezpieczony nigdy nie był zdolny do regularnego wykonywania zatrudnienia w celu osiągnięcia wynagrodzenia na otwartym rynku pracy. Biegli wskazali jednocześnie, że trudności w ocenie stopnia niezdolności do pracy w 16 roku życia wynikają z wielu czynników, w tym przede wszystkim z wieku dziecka (k. 99 – 101 a.s.).

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd odwoławczy w pierwszej kolejności zwraca uwagę, że Sąd Okręgowy rozpoznający niniejszą sprawę nie odniósł się do problemu związania prawomocnymi wyrokami zapadłym między tymi samymi stronami w sprawach o rentę socjalną, co ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy o rentę rodzinną.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 marca 2013 r. (I UK 639/12, LEX nr 1555324) kwestia związania prawomocnym wyrokiem w rozumieniu art. 365 § 1 k.p.c. była przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego. W wielu orzeczeniach zostało przedstawione rozróżnienie związania sądu prawomocnym orzeczeniem zapadłym w innej sprawie między tymi samymi stronami i wówczas gdy chodzi o orzeczenie zapadłe w sprawie o odmiennym ukształtowaniu stron procesowych. W sprawie toczącej się między tymi samymi stronami występuje materialny skutek prawomocności orzeczenia wydanego w innej sprawie. Oznacza to, że aczkolwiek przedmiot postępowania jest inny (nie zachodzi zatem powaga rzeczy osadzonej w rozumieniu art. 366 k.p.c.), to kwestia prawna rozstrzygnięta

w poprzedniej sprawie między tymi samymi stronami nie może być ponownie oceniana, a tym bardziej rozstrzygnięta odmiennie. W kolejnej sprawie nie można dokonywać ustaleń sprzecznych z uprzednio osądzoną kwestią. Takie rozumienie zakresu związania prawomocnym wyrokiem (art. 365 § 1 k.p.c.) zostało przedstawione między innymi

w orzeczeniach Sądu Najwyższego: wyrok z dnia 8 marca 2010 r. II PK 249/2009 (OSNP 2011/17-18 poz. 225), wyrok z dnia 24 maja 2012 r. V CSK 305/2011 (LexPolonica

nr 4940553), wyrok z dnia 26 czerwca 2012 r. II PK 275/2011 (LexPolonica nr 4139766),

z dnia 5 października 2012 r. IV CSK 67/2012 (LexPolonica nr 4939601). W wyroku z dnia 19 października 2012 r. V CSK 485/2011 (LexPolonica nr 4950468) Sąd Najwyższy, powołując wcześniejsze orzeczenia tego Sądu, ponownie wyraził pogląd, że sąd nie jest związany ustaleniami wynikającymi z uzasadnienia orzeczenia w takim zakresie, w jakim nie miały one znaczenia dla rozstrzygnięcia zawartego w wyroku. Jest natomiast związany wskazanymi w uzasadnieniu ustaleniami mającymi wpływ na końcowe rozstrzygnięcie,

w szczególności ustaleniami prejudycjalnymi, których skutkiem było wydanie określonego wyroku. Sąd Najwyższy w tym wyroku podkreślił, że byłoby niezgodne z zasadą praworządności i naruszające powagę wymiaru sprawiedliwości istnienie dwóch orzeczeń sądów dotyczących tych samych stron odmiennie orzekających o tej samej kwestii.

W realiach rozpoznawanej sprawy powyższe oznacza, że nie jest dopuszczalne dokonywanie odmiennych ustaleń co do niezdolności do pracy ubezpieczonego w okresach objętych prawomocnymi wyrokami Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 6 czerwca

2005 r. (VII U 339/05) oraz z dnia 13 czerwca 2007 r. (VII U 778/07), mimo iż wydane zostały one w sprawach o prawo do ubezpieczonego do renty socjalnej. Oba te uprawnienie uwarunkowane są bowiem wykazaniem tej samej przesłanki, tj. całkowitej niezdolności do pracy.

Podkreślić należy, że w przywołanym powyżej wyroku z dnia 12 marca 2013 r. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na odmienną przesłankę przyznania renty socjalnej i renty rodzinnej wyrażającą się w tym, że o ile w przypadku renty

socjalnej konieczne jest jedynie, aby naruszenie sprawności organizmu powodujące całkowitą niezdolność do pracy powstało przed ukończeniem 18 roku życia, to gdy chodzi o rentę rodzinną całkowita niezdolność do pracy winna powstać przed ukończeniem 16 lat lub ukończeniem nauki w szkole. Niemniej jednak zauważyć trzeba, że Sąd Okręgowy w sprawach o rentę socjalną poczynił ustalenia co do niezdolności do pracy ubezpieczonego i w kwestii tego, kiedy ta niezdolność powstała. U podstaw wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 6 czerwca 2005 r. leżał wniosek wynikający z opinii biegłych sądowych, którzy stwierdzili częściową niezdolność ubezpieczonego do pracy od daty zgodnej z orzeczeniem lekarza orzecznika ZUS z dnia 14 grudnia 2004 r., wskazując jednocześnie, że spowodowana ona jest istniejącymi od dzieciństwa schorzeniami dotyczącymi układu nerwowego. Z kolei wydając wyrok z dnia 13 czerwca 2007 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy oparł się na wnioskach opinii biegłych sądowych, którzy stwierdzili, że ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy do grudnia 2008 r. przed 18 rokiem życia i jednocześnie nie stwierdzili całkowitej niezdolności do pracy przed 18 rokiem życia.

Ustalając istnienie u ubezpieczonego trwałej, całkowitej niezdolności do pracy, która powstała przed 16 rokiem życia Sąd Okręgowy nie rozważył, czy ustalenie to nie narusza, ze wskazanych powyżej względów, normy wynikającej z art. 365 § 1 k.p.c. – rozważenie tej kwestii będzie rzeczą Sądu I instancji przy ponownym rozpoznaniu niniejszej sprawy.

Sąd I instancji nie odniósł się również do przysługującego wnioskodawcy do dnia 31 stycznia 2005 r. prawa do renty socjalnej, które zostało mu przyznane decyzją pozwanego z dnia 3 października 2003 r. ani do prawa do renty socjalnej przyznanego na podstawie decyzji pozwanego z dnia 5 listopada 2014 r. na okres od dnia 1 września 2014 r. do 30 września 2017 r., która oparta została na orzeczeniu lekarza orzecznika ZUS z dnia 30 września 2014 r., zgodnie z którym A. S. jest całkowicie niezdolny do pracy do września 2017 r., a powyższa niezdolność pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu przed 18 rokiem życia i powstała przed 1 września 2014 r.

Mając na uwadze, że prawo do renty socjalnej uzależnione jest od niemal tożsamej przesłanki, jaka wymagana jest do ustalenia spornego prawa do renty rodzinnej, tj. całkowitej niezdolności do pracy, powyższe uchybienia wymagają w ocenie Sądu odwoławczego ponownego, całościowego zweryfikowania kwestii niezdolności ubezpieczonego do pracy, w szczególności daty jej powstania, przy uwzględnieniu zakresu związania prawomocnymi wyrokami, jakie zapadły w sprawach o rentę socjalną oraz konfrontacji ustaleń poczynionych w związku z przyznaniem wnioskodawcy prawa do renty socjalnej decyzją z dnia 5 listopada 2014 r.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy winien mieć także na uwadze, pominięty przy pierwszorazowym orzekaniu fakt nauki ubezpieczonego w szkole po ukończeniu 16 lat życia (także po ukończeniu 18 lat życia). Jak wynika z analizy materiału dowodowego, ubezpieczony, urodzony (...), od 1 września 1996 r. do 18 czerwca 1999 r. był uczniem (...) Szkoły Zawodowej nr (...) Specjalnej w B. (k. 35, 51 akt ZUS – renta rodzinna). Przypomnieć w tym miejscu można, że zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do renty rodzinnej przysługuje dzieciom bez względu na wiek, jeżeli stały się one całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 i 2, tj. do ukończenia 16 lat (pkt 1) lub do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia (pkt 2).

Przyjęcie przez pozwanego organ rentowy, że ubezpieczonemu nie można ustalić prawa do renty rodzinnej, albowiem niezdolność do pracy nie powstała przed ukończeniem 16 roku życia, tylko po 15 lutego 1996 r., nie uwzględnia powyższego faktu (vide: uzasadnienie zaskarżonej decyzji z dnia 3 czerwca 2014 r.), który uszedł także uwadze Sądu I instancji.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, po dokonaniu przez Sąd Okręgowy kompletnych ustaleń faktycznych na podstawie całości zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, ze szczególnym uwzględnieniem dowodów powołanych przez Sąd odwoławczy w niniejszym uzasadnieniu, oraz po dokonaniu oceny prawnej związania prawomocnymi wyrokami wydanymi w sprawach o prawo ubezpieczonego do renty socjalnej (w tym zakresie Sąd odwoławczy zwraca uwagę na uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2014 r., I UK 52/14, LEX nr 1532973), w ocenie Sądu Apelacyjnego konieczne będzie ponowne dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych sądowych z zakresu neurologii, psychiatrii, psychologii oraz medycyny pracy na okoliczność ustalenia daty powstania całkowitej niezdolności ubezpieczonego do pracy z uwzględnieniem faktu, że uczył się on w szkole od 1 września 1996 r. do 18 czerwca 1999 r. tj. po ukończeniu 16, a nawet 18 roku życia.

Sąd Okręgowy dopuści też inne dowody, których potrzeba powołania wyniknie w toku postępowania, a następnie na podstawie wszystkich zebranych w sprawie dowodów dokona pełnej i wszechstronnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego. Dopiero taka analiza pozwoli bowiem Sądowi Okręgowemu na prawidłową ocenę merytorycznej zasadności zaskarżonej decyzji organu rentowego.

Uznając, że stan faktyczny sprawy nie został w pełni wyjaśniony i konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości, na mocy art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.

SSA Aleksandra Urban SSA Maria Sałańska – Szumakowicz SSA Grażyna Horbulewicz